

Respons

Albania: Situasjonen for rombefolkningen

- Menneskerettighetssituasjonen
 - Tilgang til bolig, arbeid, utdanning, helsetjenester og dokumenter
 - Vold og hatkriminalitet
 - Holdninger til rom
 - Særlig utsatte grupper blant rom
- Rettighetsvern
 - Lovverk og institusjoner
 - Politi- og rettsvesen
 - Ulike klageordninger og assistanse fra NGOer
 - Rombefolkningens benyttelse av ordningene
 - Vurdering av minoritetsvern

Rom i Albania

I Albania er det mange grupper som blir betegnet som rom. Dette inkluderer Kabuzi, Mecker, Kurtof og Cergars. De fleste rom er bosatt i sentrale eller sørøstlige deler av landet, som Tirana, Durrës, Elbasan, Fier, Berat, Korçë, Pogradec, Bilisht, Gjirokastër, Delvinë, Krujë, samt i Shkodër (ERRC 2010). Ifølge Albanias seneste folketelling fra 2011 (gjengitt i OSCE & ODIHR 2013, s. 12) teller landets rombefolkning 8301 personer.¹ Uoffisielle tall anslår imidlertid at det er bosatt mellom 80 til 150 000 rom i Albania (OSCE & ODIHR 2013, s. 12).²

¹ Rombefolkningen utgjør mindre enn 0,3 prosent av befolkningen i Albania.

² I mange sammenhenger blir rom og egyptere omtalt sammen. Balkan egyptere er en bofast minoritet som finnes i flere land på Balkan. I Albania er denne gruppen albansktalende, og de snakker ikke romanes som ofte blir trukket frem som er et kjennetegn for rom. Så langt Landinfo kan forstå, er det ulike oppfatninger om denne

Menneskerettighetssituasjonen for rom

Myndighetene i Albania har i henhold til satsingsplanen *Decade of Roma Inclusion 2005-2015*, som Albania ble medlem av i 2008, forpliktet seg til å forbedre forholdene for landets rombefolkning.

Til tross for dette har flere sentrale kilder rapportert om betydelig diskriminering mot rom. Denne diskriminering er knyttet til tilgang til bolig, arbeid, helsetjenester og utdanning (U.S. Department of State 2013; EU-kommisjonen 2013, s. 46). Ifølge en rapport utarbeidet i samarbeid mellom flere albanske romorganisasjoner og albanske forskere og med støtte blant annet fra *Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation* (heretter forkortet DRISF), blir rom ansett for å være den mest sårbare minoritetsgruppen i Albania, med utstrakt fattigdom og sosioøkonomisk marginalisering. Rom blir ofte utsatt for diskriminering særlig knyttet til utdanning, sosial beskyttelse, helsetjenester, arbeid og tilfredsstillende boliger (DRISF 2013, s. 7). Europarådet (2012, s. 2) har rapportert at boligforholdene for rom er bekymringsfulle, og at arbeidsledigheten blant rom er uakseptabel høy.

Tilgang til bolig

Rombefolkningen i Albania vurderer at boligmangel, rehabilitering av boliger, legalisering av eiendomsforhold, så vel som dårlig boligstandard, er blant de mest avgjørende problemene som må løses. Det er særlig dårlig boligstandard i de segregerte bosettingene i utkanten av de store byene og på landsbygda. Den dårlige boligstandard har igjen betydning for helsesituasjonen, særlig for rombarna (DRISF 2013, s. 10-11).

I en undersøkelse gjennomført av UNDP, Verdensbanken og EU-kommisjonen i 2011 (gjengitt i OSCE & ODIHR 2013, s. 13)³ oppgav 61 prosent av de spurte rom at de manglet trygg tilgang til vannkilder, og 30 prosent hadde ikke tilgang til trygge avløpssystemer. Tilsvarende tall for ikke-rom i undersøkelsen var henholdsvis 34 og 18 prosent.

En del rom er bosatt i boliger med uklare eiendomsforhold, eller i okkuperte boliger. Som eksempel på hvilken situasjon disse familiene kan bli utsatt for, vises det til et tilfelle i 2012 der 45 romfamilier ble kastet ut fra private eiendommer som de hadde okkupert i Tirana. Til tross for kommunens lovnad, fikk ikke familiene tilbud om alternativ bolig. Ombudsmannen tilbød åtte av familiene å bosette seg på denne institusjonens eiendom, til myndighetene fant en boligløsning. Etter flere uker forsøkte myndighetene å flytte familiene til noen militærbrakker i utkanten av Tirana. Disse brakkene hadde ikke tilgang til elektrisitet, vann eller avløp. Andre familier bosatt i nærheten av disse brakkene motsatte seg fysisk at romfamiliene skulle bosette seg der. Politiet ga ikke romfamiliene tilfredsstillende sikkerhet, og romfamiliene forlot brakkene etter en rekke tilfeller av trakassering. Myndighetene ga intet alternativ boligtilbud (U.S. Department of State 2013; DRISF 2013, s. 31). Det er også andre

gruppens opprinnelse. Gruppen blir ofte omtalt sammen med rom, og basert på oppfatninger om at gruppen historisk snakket romanes. Andre viser til at gruppen er utvandrede egyptere som lenge har bodd på Balkan. For mer informasjon om denne minoriteten, se Zemon. R. *Social Cultural Anthropology of Balkan Egyptian*.

Tilgjengelig fra <http://www.irdk-kosova.org/Repository/Docs/Doc/Socio-Cultural%20Anthropology%20of%20Balkan%20Egyptians.pdf>.

³ Heretter UNDP/VB/EU-undersøkelsen, som omfatter følgende 12 land: Albania, Bosnia og Hercegovina, Bulgaria, Tsjekkia, Kroatia, Ungarn, Makedonia, Moldova, Montenegro, Serbia, Slovakia og Romania. Landinfo bemerker at undersøkelsen baserer seg på innhentet informasjon fra et utvalg av rom og fra ikke-rom som bor i deres sammenlignbare nærhet.

Respons Albania: Situasjonen for rombefolkningen

tilfeller av tvangsutkastelser. En slik tvangsutkastelse av rom fra en bosetting fant også sted i august 2013 (EU-kommisjonen 2013, s. 46).

Romfamiliene er for øvrig nesten alltid utelukket fra sosiale boligprogrammer, da få av dem kan dra nytte av lavkostnads sosialboliger grunnet arbeidsledighet og mangel på fast månedlig inntekt som kreves for bankfinansiering. Rom er heller ikke en særlig målgruppe for sosiale leieboliger, fordi de i hovedsak ikke er inkludert i statistikken som legger grunnlaget for disse tiltakene (DRISF 2013, s. 11).

Tilgang til arbeid

Open Society Foundation for Albania (2013, s. 10) har utgitt en rapport i 2013, basert på spørreundersøkelser og feltarbeid i 2012. I rapporten fremkommer det at 50 prosent av de spurte rom anser arbeidsledighet som det aller største problemet.

Arbeidsløshet er direkte forbundet med fattigdom. Økende fattigdom skaper en ond sirkel; jo fattigere rom blir, desto vanskeligere blir det å skaffe både formelt og uformelt arbeid. Mange rom klarer ikke å skaffe arbeid grunnet manglende kvalifikasjoner, det er færre arbeidsplasser etter strukturelle endringer i økonomien, mange tilpasser seg dårlig til arbeidsmarkedet, rom opplever diskriminering fra arbeidsgiverne og myndighetene i Albania har ingen egen strategi for å bekjempe arbeidsledighet blant rom (DRISF 2013, s. 10).

Ifølge UNDP/VB/EU-undersøkelsen i 2011 (gjengitt i OSCE & ODIHR 2013, s. 12), var den selvrapporterte arbeidsledigheten blant rom 23 prosent, mens tilsvarende tall for ikke-rom var 18 prosent.

Ifølge en tidligere rapport fra Open Society Foundation for Albania (2012, s. 13) som også bl.a. var basert på en meget omfattende spørreundersøkelse, fremkom det at uformelt arbeid var hovedinntektskilden for 70 prosent av de spurte rom, mens 26 prosent oppga økonomisk støtte som hovedinntektskilde og 22 prosent hadde fra tid til annen inntekt fra arbeid i privat sektor.⁴

Rombefolkningen er pessimistisk med hensyn til den økonomiske fremtiden, da svært få (15 prosent) mente at deres økonomiske situasjon ville bli bedre i 2013 enn i 2012. 65 prosent av de spurte mente at deres økonomiske situasjon var dårlig, og 45 prosent mente videre at deres økonomiske situasjon var dårligere i 2012 enn i 2011 (Open Society Foundation for Albania 2013, s. 10 og 18-19).

Det har vært bred oppmerksomhet rundt en universitetsutdannet rom kvinne som har søkt mange jobber uten hell (DRISF 2013, s. 31).

Tilgang til utdanning

Utdanningsgapet mellom rom og befolkningen for øvrig i Albania er meget stort. Svært få rombarn gjennomfører obligatorisk skolegang, enda færre videregående og bare et ubetydelig antall har tatt høyere utdanning (DRISF 2013, s. 9). Blant rombefolkningen er 40 prosent analfabeter, mens tilsvarende tall for befolkningen for øvrig er 1,6 prosent (DRISF 2013, s. 40).

⁴ Ifølge undersøkelsen gjennomført av Open Society Foundation for Albania (2013, s. 21) i 2012 oppga 40 prosent av romfamiliene at inntektene deres ble sikret gjennom innsamling og resirkulering av ulike materialer.

Ifølge UNDP, Verdensbanken og EU-kommisjonens undersøkelse i 2011 (gjengitt i OSCE & ODIHR 2013, s. 12) gikk 48 prosent av rombarna i alderen 7 til 15 år på skolen, mens tilsvarende tall for ikke-rom var 91 prosent. Bare 13 prosent av rombarna i alderen 16 til 19 år gikk på skolen, mens tilsvarende tall for ikke-rom 60 prosent. Som nevnt er bare et ubetydelig antall studenter rom, og ansvarlig departement vedtok på denne bakgrunnen en egen kvote for studenter med rom, egypter eller annen sårbar bakgrunn for universitetsåret 2012-2013 (EU-kommisjonen 2013, s. 34).

Fattigdom blir vurdert som en hovedbarriere for utdanning (DRISF 2013, s. 9). I Albania må foreldre skaffe skolebøker, uniformer m.v., og dette kan bli dyrt for mange familier, særlig rom og andre minoriteter (U.S. Department of State 2013). DRISF vurderer at romforeldre, av ulike årsaker, har liten interesse for barnas skolegang. Migrasjon, tilgang til skolen, diskriminerende atferd mot rombarn i skolen samt roms kulturelle tradisjoner blir også trukket frem som forhold som bidrar til svak utdannelse blant rom (DRISF 2013, s. 9).

Albanske myndigheter besluttet allerede i 2006 å åpne for innskriving av rombarn i skolen selv om barna ikke var i besittelse av identitetsdokumenter (Europarådet 2012, s.16).

Tall fra folketellingen i 2011 (gjengitt i Open Society Foundation for Albania 2013, s. 54) viste at 21 prosent av rom kun hadde fullført obligatorisk utdanning, mens tilsvarende tall for den øvrige befolkningen var 41 prosent. For videregående utdanning var tallene tre prosent for rom og 28 prosent for befolkningen for øvrig.

Tilgang til helsetjenester og sosiale ytelser

Ifølge en rapport støttet av Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation (DRISF 2013, s. 10) er det vanskelig å finne offisielle tall for rombefolkningens tilgang til helsetjenester i Albania.

Det forekommer for eksempel ulike opplysninger om rombefolkningens tilgang til helseforsikring. 32 prosent av rom i Albania hadde ifølge UNDP/VB/EU-undersøkelsen i 2011 (gjengitt i OSCE & ODIHR 2013, s. 13) helseforsikring, mot 54 prosent blant ikke-rom som deltok i studien. Den lave andelen rom som har helseforsikring, henger sammen med høy arbeidsledighet og manglende formelt arbeid og dermed manglende innbetaling til offentlig sosiale sikkerhetsordninger. Rom med lave inntekter har vanligvis ikke midler til å skaffe seg helseforsikring. Mange er for øvrig heller ikke kjent med prosedyrene for å skaffe seg helseforsikringsbevis. Utgifter til helsetjenester og medisin blir derfor ofte uoverstigelige for mange rom. Helsetjenester for barn er gratis, men mange rom søker først hjelp når sykdommen er langt fremskreden, og mange foreldre kan da ikke betale for ulike medisinske tester (DRISF 2013, s. 10).

Mange rom vil heller ikke kunne fremlegge dokumentasjon på identitet, og dermed ikke få tilgang til grunnleggende tjenester. Andre mangler formell bostedsregistrering (U.S. Department of State 2013).⁵

Gjennom hjemmebesøk av helsepersonell hos romfamilier har myndighetene forsøkt å redusere ulikhetene i tilgang til helsetjenester. Det er også vedtatt en felles plan av Tirana

⁵ Krav om folkeregistrering og manglende identifikasjon blant rom gjorde det for øvrig ifølge U.S. Department of State (2013), vanskelig for mange av dem å delta i valget i 2011.

kommune og Helsedepartementet for å få folkeregistrert romkvinner og rombarn for derigjennom å forbedre tilgangen til helsetjenester for disse gruppene. Tempoet på arbeidet med å få utdelt helsekort (helseforsikring) til romfamilier, er imidlertid lavt. Lik tilgang til helsetjenester på landsbygda er ikke sikret, spesielt ikke for de mest sårbare gruppene (EU-kommisjonen 2013, s. 54).

Albanske myndigheter gir økonomisk støtte og arbeidsledighetstrygd til noen utvalgte fattige familier. Bare et svært lite antall romfamilier skal motta slik støtte (DRISF 2013, s. 10). Ifølge en rapport fra Open Society Foundation for Albania (2012, s. 49) fremkom det at rombefolkningen var mer misfornøyd med de sosiale ytelsene (som størrelsen på de sosiale ytelsene) og med holdningene til de offentlig ansatte som skal formidle tjenestene enn befolkningen for øvrig. I en senere rapport fra Open Society Foundation for Albania (2013, s. 10) fremkom det at halvparten av de spurte rom var fornøyd med helsetjenesten, mens den andre halvdel ikke var fornøyd.

Tilgang til dokumenter

Tilgang til dokumenter er avgjørende for tilgang til ulike tjenester som hos arbeidskontoret, for å få økonomisk assistanse og som nevnt, for tilgang til helsetjenester (Open Society Foundation for Albania 2012, s. 58).

Ifølge undersøkelsen gjennomført av Open Society Foundation for Albania (2012, s. 58) er det store flertallet av rom bevisst på at folkeregistrering er viktig. Likeledes anser et stort flertall at arbeidsledighetsregistrering er viktig. Samtidig mener rom at de blir utsatt for diskriminering på etnisk grunnlag i forbindelse med slike registreringer.

Registrering av rom har vært et tema i flere av EUs rapporter om Albania. I 2011 opplyste EU (gjengitt i DRISF 2013, 28) at til tross for ulike registrerings- og holdningskampanjer var det fortsatt en rekke rom som ikke var registrert. En egen regjeringsbeslutning fra desember 2008 muliggjorde imidlertid gratis utstedelse av ID-kort til 5000 rom (DRISF 2013, s. 8).

Europarådet (2012, s.7) har opplyst at fristen for å registrere en fødsel er økt fra 45 til 60 dager, og at bøteleggelse for manglende fødselsregistrering er fjernet.

Ifølge rapporten fra Open Society Foundation for Albania (2012, s. 59) synes diskriminering og manglende informasjon å være faktorer som bidrar negativt til tilgangen til dokumenter for rom, men det forekommer ikke sosial ekskludering eller direkte avvisning av rom for å få tilgang til slike tjenester.

Vold og hatkriminalitet

Europarådet (2012, s. 18) har kommentert mangelen på enhetlig statistikk med hensyn til etnisk motivert kriminalitet i Albania.

OCSE/ODIHR (2012) utgir årlige rapporter om hatkriminalitet innen OSCEs ansvarsområde. I den seneste årsrapporten for 2011 nevnes det ingen tilfeller av hatkriminalitet mot rom eller egyptere i Albania. Hendelsene i 2011, som refereres nedenfor, skal så langt Landinfo kan forstå, være den første hatkriminalitetshandlingen som er offisielt registrert i Albania.

I februar 2011 ble et dusin romfamilier forflyttet med vold fra bosettingen sin i det sentrale Tirana. Uidentifiserte personer satte fyr på boligene og jaget rom bort fra bosettingen.

Respons Albania: Situasjonen for rombefolkningen

Aksjonen påførte noen rom alvorlige skader og fordrev en stor gruppe rom, deriblant barn (DRISF 2013, s. 30).

Politiet i Tirana utsatte i juli 2012 rom som samlet inn flasker m.v., for vold (DRISF 2013, s. 31).

Holdninger

Store deler av samfunnet holder fast ved den tradisjonelle negative stereotypien av rom. I en undersøkelse blant 350 rom (DRISF 2013, s. 29) mente 97 prosent at rom blir diskriminert. På spørsmål om hvem som i størst grad stod bak diskrimineringen, svarte 45 prosent ikke-rom, 28 prosent mente arbeidsgivere, mens 11 prosent trakk frem offentlige ansatte. Ifølge en rapport fra Open Society Foundation for Albania (2012, s. 77), som bl.a. er basert på en meget omfattende spørreundersøkelse, fremkom det at svært få blant majoritetsbefolkningen i Albania ville gifte seg med en rom. Svært få av de spurte blant majoritetsbefolkningen, så heller ikke for seg å gifte seg med en rom som hadde høyere økonomisk status enn dem selv. Undersøkelsen fra Open Society Foundation for Albania (2012, s. 85-86) viste videre at det var enda sterkere fordommer blant ikke-rom med høy inntekt enn blant majoritetsbefolkningen med lav inntekt.

Blant rom selv finnes det en dyptliggende skepsis og motvilje til å integreres eller til å benytte seg av de tilbudene som faktisk finnes. Mange har dårlige erfaringer fra møter med politi, rettsvesen, sosialkontorer og andre offentlige institusjoner, og har ikke tillit til disse samfunnsinstitusjonene. I den før nevnte undersøkelsen fra Open Society Foundation of Albania (2012, s. 79) var dog de rom som ble spurt om valg av fremtidig ektefelle, mer åpne for å gifte seg med en ikke-rom, enn majoriteten var til å gifte seg med en rom. 54 prosent av de spurte rom med lav økonomisk status, var enig i utsagnet om at rombefolkningen ikke ønsker å integreres i det albanske samfunnet. Av de spurte rom med høy økonomisk status var tilsvarende svarprosent 62 prosent (Open Society Foundation of Albania 2012, s. 84 flg.).

Særlig sårbare grupper

I en nasjonal undersøkelse gjennomført i 2010 (men først publisert i 2013) (gjengitt i EU-kommisjonen 2013 s. 44), arbeidet 7,7 prosent av albanske barn mellom 5 til 17 år.⁶ Det anslås at andelen rombarn som tigger, er veldig høy. Denne gruppen vil være særlig utsatt for utnyttelse og marginalisering. Lov om beskyttelse av barns rettigheter ble vedtatt i 2010 (DRISF 2013, s. 34). Landet har også ratifisert Den europeiske konvensjon mot menneskehandel. Albania har videre inngått bilaterale avtaler med naboland for å kunne gi beskyttelse mot menneskehandel med barn (Europarådet 2012, s. 7).

Romkvinner utsettes gjerne for dobbeltdiskriminering, fra sine egne strukturer og fra samfunnet for øvrig, basert både på kjønn og etnisitet. Mange romjenter inngår for eksempel ekteskap i 13-14-års alderen; altså langt under lovlig aldersgrense for inngåelse av ekteskap i Albania (ERRC 2011).

⁶ Det finnes dessverre ikke informasjon om fordelingen på ulike aldersgrupper av barna.

Rettighetsvern

Lovverk og institusjoner

Albania har tiltrådt sentrale internasjonale konvensjoner om minoritets- og menneskerettigheter (DRISF 2013, s. 7).

Den albanske grunnloven forbyr diskriminering blant annet på grunnlag av etnisitet. Grunnloven garanterer kulturelle rettigheter for nasjonale minoriteter. Rom har ikke status som nasjonal minoritet i Albania, men som en separat lingvistisk gruppe (OSCE & ODIHR 2013, s. 26; U.S. Department of State 2013). Det finnes dog ingen egen lovgiving om rettighetene til etniske eller nasjonale minoriteter i Albania (OSCE & ODIHR 2013, s. 28). I 2010 ble det vedtatt en egen antidiskrimineringslov og utnevnt en egen kommissær for beskyttelse mot diskriminering (DRISF 2013, s. 8).⁷

Albania har etablert ordninger om fri rettshjelp. Albanias Lov om fri rettshjelp dekker forvaltning, sivil- og straffesaker (OSCE & ODIHR 2013, s. 32).

Albania tok som nevnt, del i *Decade of Roma Inclusion 2005-2015* i 2008 (OSCE & ODIHR 2013, s. 14). Albania har imidlertid ingen nasjonal integreringsstrategi overfor sin rombefolkning (DRISF 2013, s. 7). Det er derimot vedtatt en nasjonal tiltaksplan for perioden 2010 til 2015, som for eksempel innebærer tiltak for å forhindre diskriminering i undervisningssektoren. Albania vedtok ellers i 2013 en nasjonal strategi for å styrke levevilkårene for rom.⁸ Særskilte tiltak i denne strategien skal forhindre diskriminerende praksis overfor rom fra politiets side (OSCE & ODIHR 2013, s. 30).

Med hensyn til institusjonsbygging, ble det i 2004 etablert et teknisk sekretariat for rom i Departementet for arbeid, sosialhjelp og like muligheter. I tillegg ble det i 2010 opprettet en interdepartemental arbeidsgruppe for rom. Rom NGOer ble invitert til å delta i disse organene, som dog bare har rådgivende funksjoner (DRISF 2013, s. 7). På lokalt nivå er det i hvert av Albanias regionale råd blitt etablert en teknisk gruppe for rom, blant annet med representanter for alle kommuner med rombefolkning og fra rom NGOer. Disse institusjonene skal ha oppgaver knyttet til konkrete saker for rom, mer enn oppgaver knyttet til policy, evaluering og overvåking (DRISF 2013, s. 8). Tirana kommune har for øvrig etablert et kontor for anti-diskriminering i 2011, bemannet av én person (OSCE & ODIHR 2013, s. 34).

Europarådet (2012, s. 18) har, som tidligere trukket frem, kommentert mangelen på enhetlig statistikk for etnisk motivert kriminalitet i Albania, og vist til at dette forholdet medfører at det blir vanskelig for myndighetene å jobbe effektivt forebyggende og utarbeide strategier for å motarbeide kriminelle handlinger som er etnisk motivert.

Politi- og rettsvesen

EU-kommisjonen (2013, s. 42) har opplyst at polititjenestemenn har fått opplæring om menneskerettighetene, men at tilsvarende opplæring ikke var blitt gitt til sivilt ansatte i politiet, som leger og psykologer. Det skal også ha blitt vedtatt en egen handlingsplan i

⁷ Mer om denne kommissæren under punktet om klageordninger.

⁸ Dette er en oppfølger av tilsvarende strategi som ble vedtatt i 2003.

politiet for å forebygge og bekjempe rasisme og rasistisk diskriminering (Europarådet 2012, s.19).

I en undersøkelse fra UN Office of Drugs and Crime (UNODC) fremgikk det at 14 prosent av befolkningen har betalt bestikkelser til polititjenestemenn. Det fremkom videre at litt under 40 prosent mente at politiet ofte eller svært ofte har en korrumpert praksis (UNODC 2011, s. 4 og 35). Ifølge U.S. Department of State (2013) har myndighetene i Albania rettsforfulgt korruperte tjenestemenn, og klager på korruperte tjenestemenn er også blitt håndtert av det interne klageorganet i politiet og av ombudsmannen.

Albanias Helsinkikomite (AHC) har rapportert (gjengitt i U.S. Department of State 2013) at politiet fra tid til annen bruker uforholdsmessig makt, og at maktutøvelsen i noen tilfeller kan vurderes som umenneskelig behandling. De fleste av klagen mot politiet stopper ifølge AHC, opp hos politiet.

Europarådet (2012, s. 18) har bemerket at politiet ikke foretok de nødvendige tiltakene for å beskytte rom for angrepene i februar 2011, og ei heller, på det tidspunkt komiteen fra Europarådet besøkte Albania, hadde fulgt opp hendelsene på en adekvat måte. Ifølge Europarådet indikerte dette manglende bevissthet omkring diskriminering og viste politiets fordommer.

I den før nevnte undersøkelsen fra UNODC (2011, s. 35) fremgikk det at omkring 40 prosent av de spurte mente at domstolene ofte eller svært ofte hadde en korrumpert praksis.

Den første dommen i medhold av antidiskrimineringslovgivningen skal ha funnet sted i Fier i juni 2013, i en sak der domstolen fant at en kvinnelig ansatt var blitt utsatt for diskriminering på arbeidsplassen (EU-kommisjonen 2013, s. 44). Ingen saker vedrørende diskriminering mot rom er så langt blitt bragt inn for domstolene i Albania. Dette til tross for at en organisasjon eller Kommissæren for beskyttelse mot diskriminering har anledning til å bringe saker inn for domstolene på vegne av en person eller gruppe, dersom det foreligger fullmakt (DRISF 2013, s. 30).

Ulike klageordninger og assistanse fra NGOer

I Albania finnes det to primære klageordninger. I medhold av Albanias grunnlov er det etablert en ombudsmannsinstitusjon. Det ble vedtatt en egen lov allerede i 1999 om «folkets advokat» (OSCE & ODIHR 2013, s. 26).⁹ Ombudsmannen er en viktig menneskerettighetsinstitusjon for å fremme og praktisere menneskerettighetene i Albania (U.S. Department of State 2013). Det er ikke etablert lokale kontorer av ombudsmannsinstitusjonen, men det har vært utstrakt informasjonsvirksomhet om institusjonens aktivitet regionalt (OSCE & ODIHR 2013, s. 33).

Som tidligere nevnt, tok Ombudsmannen en aktiv rolle i ivaretagelsen av rom i forbindelse med fordrivelsen av flere romfamilier i 2012. Ombudsmannen har også vært aktiv i forhold til Tirana kommune og forbudet mot innsamling av flasker m.v. Politiet i Tirana har imidlertid vært svært lite imøtekommende overfor Ombudsmannens forsøk på å undersøke saken nærmere (DRISF 2013, s. 31). Ifølge Europarådet (2011, s.14-15) mottok Ombudsmannen 3264 klager i 2010, hvorav bare ti klager var levert av rom og omhandlet etnisk motivert

⁹ Hjemmesiden til Ombudsmannen i Albania kan gjenfinnes her: <http://www.avokatipopullit.gov.al/?lang=en>.

diskriminering. En rekke av disse var knyttet til sen registreringsprosedyre i Shkodër kommune, og ble ifølge Europarådet, løst på en tilfredsstillende måte.

En annen klageordning ivaretas av Kommissæren for beskyttelse mot diskriminering. Denne institusjonen har tre hovedoppgaver. Kommissæren skal støtte ofre for diskriminering gjennom å motta klager, gjennomføre administrative undersøkelser, ilegge administrative sanksjoner og representere klagere i sivile rettssaker.¹⁰ Videre skal kommissæren overvåke implementeringen av antidiskrimineringsloven. Institusjonen skal også forberede rapporter om antidiskriminerings forhold, forslå forbedringer av regelverk og gjennomføre holdningskampanjer (DRISF 2013, s. 9). Ifølge rapporten som følger opp *Decade of Roma Inclusion 2005-2015*, har ikke kommissæren i tilstrekkelig grad oppmuntret til bruk av klageadgangen, og heller ikke i tilstrekkelig grad fulgt opp å undersøke klagen som har kommet inn. Dette kan ifølge rapporten delvis knyttes til manglende kapasitet, men det vises også til at et visst politisk press utøves mot kommissæren (DRISF 2013, s. 9). Hendelsene i februar 2011 om tvangsutkastelse, ble bragt inn for kommissæren, men avvist av prosedyregrunner (DRISF 2013, s. 32). Kommissæren skal dog ifølge EU-kommisjonen (2013, s. 42), ha tatt beslutninger i saker mot polititjenestemenn i første halvdel av 2013.

Det eksisterer omkring ti aktive rom og egypter NGOer i Albania (OSCE & ODIHR 2013, s. 14). Fra 2006 har en sveitsisk NGO i samarbeid med myndighetene og en rom NGO etablert egne enheter for å kunne beskytte barn utsatt for diskriminering i form av forsømmelse, utnyttning eller menneskehandel. Redd Barna har siden 2009 støttet et EU-finansiert prosjekt for beskyttelse og integrering av gatebarna i Tirana (OSCE & ODIHR 2013, s. 34).

Rombefolkningens benyttelse av ordningene

Rombefolkningen i Albania har meget lav bevissthet omkring klagerettigheter og behov for rettshjelp i tilfelle av diskriminering. De har også få kunnskaper om antidiskrimineringslovgivningen (DRISF 2013, s. 9). Rom har videre vanskelig for å kunne ha nytte av ordningen med fri rettshjelp, da mange ikke kan fremlegge nødvendige dokumenter (OSCE & ODIHR 2013, s. 32).

Vurdering av minoritetsvern

Som Landinfo har vist i denne responsen, har Albania gjennomført en rekke positive tiltak for å styrke rettighetsvernet til landets ulike minoriteter, herunder rom. Europarådet (2012, s. 33) har likevel trukket frem at Albania bør virkeliggjøre en lov om nasjonale minoriteter.

Samtidig er det lite som tyder på at rom har sett noen resultat av antidiskrimineringsloven i Albania (DRISF 2013, s. 30). EU-kommisjonen (2013, s. 11) viser til at offentlig kjennskap til loven om beskyttelse mot diskriminering og klagemekanismene er liten. Implementeringen av loven bør styrkes, og ofre for diskriminering bør oppfordres til fremme klager. EU mener videre at rollene til Ombudsmannen og Kommissæren for beskyttelse mot diskriminering bør klargjøres for å gjøre dem mer effektive.

Det må ifølge Europarådet (2012, s. 33) settes av tilstrekkelig med ressurser til å implementere Den nasjonale tiltaksplanen for 2010-2015, og i dette arbeidet er det viktig å inkludere rombefolkningen aktivt.

¹⁰ Kommissæren kan ilegge bøter.

I rapporten støttet av DRISF (2013, s. 13) anbefales at det må tenkes helt nytt i forhold til inkludering av rom; fra menneskerettighetsprosesser til utviklingsbaserte tilnærminger. Inkludering av rom er i hovedsak et spørsmål om å bekjempe fattigdom og analfabetisme, øke arbeidsdeltakelsen og bedre levestandarden for rombefolkningen.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- EU-kommisjonen (2013, 16. oktober). *Albania 2013 Progress Report*. Brussel: EU-kommisjonen. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/albania_2013.pdf [lastet ned 10. desember 2013]
- ERRC, dvs. European Roma Rights Centre (2010, 28. august). *Basic Facts on Roma – Albania*. Budapest: ERRC. Tilgjengelig fra <http://www.errc.org/article/basic-facts-on-roma--albania/3622> [lastet ned 10. desember 2013]
- ERRC (2011, 9. september). *ERRC Submission to the Joint CEDAW-CRC General Recommendation/Comment on Harmful Practices: Child Marriages among Roma*. Budapest: ERRC. Tilgjengelig fra <http://www.errc.org/reports-and-advocacy-submissions/errc-submission-to-the-joint-cedaw-crc-general-recommendationcomment-on-harmful-practices-september-2011/3929> [lastet ned 12. desember 2013]
- Europarådet (2012, 4. juni). *Advisory committee on the framework convention for the protection of national minorities. Third Opinion on Albania adopted on 23 November 2011*. Strasbourg: Europarådet. Tilgjengelig fra http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_3rd_OP_Albania_en.pdf [lastet ned 12. desember 2013]
- DRISF, dvs. Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation (2013). *Civil Society Monitoring Report on the Implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in Albania*. Budapest: DRISF. Tilgjengelig fra http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9270_file2_al_civil-society-monitoring-report_en.pdf [lastet ned 9. desember 2013]

Rapporten er utarbeidet av en gruppe NGOer; Roma Active Albania, The Human Development Promotion Centre (HDPC), Avipe i Romegno, Romano Sezi, Roma Union of Berati, i samarbeid med en rekke forskere og med råd fra flere internasjonale organisasjoner.

Respons **Albania: Situasjonen for rombefolkningen**

- Open Society Foundation for Albania (2012). *Factors affecting Roma Integration in Albania*. Tirana: Open Society Foundation for Albania. Tilgjengelig fra http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9662_file1_comparative-study-factors-affecting-roma-inclusion-in-albania-final-docx.pdf [lastet ned 12. desember 2013]
- Open Society Foundation for Albania (2013). *Roma Decade and the Situation of Roma Community in Albania, 2012*. Tirana: Open Society Foundation for Albania. Tilgjengelig fra <http://www.soros.al/2010/foto/uploads/File/Dritan/ROMA%20situation%20in%20Albania/roma%20decade%20eng%20final.pdf> [lastet ned 16. desember 2013]
- OSCE, dvs. Organization for Security and Cooperation in Europe & ODIHR, dvs. Office for Democratic Institutions and Human Rights (2012, november). *Hate Crime in the OSCE Region. Incidents and Responses. Annual Report for 2011*. Warszawa: OSCE & ODIHR. Tilgjengelig fra <http://tandis.odihr.pl/hcr2011/> [lastet ned 10. desember 2013]
- OSCE & ODIHR (2013, mai). *Regional Report on Anti-discrimination and Participation of Roma in Local Decision-Making*. Warszawa: OSCE & ODIHR. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/odihr/102083> [lastet ned 10. desember 2013]
- UNODC, dvs. United Nations Office on Drugs and Crime (2011). *Corruption in Albania: Bribery as experienced by the population*. Wien: UNODC. Tilgjengelig http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Albania_corruption_report_2011_web_small.pdf [lastet ned 9. desember 2013]
- U.S. Department of State (2013, 19. April). *2012 Human Rights Reports: Albania*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/#wrapper> [lastet ned 1. november 2013]

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.